

«До неповнолітніх, визнаних винними у вчиненні злочинів, судом можуть бути застосовані такі основні види покарань:

- 1) штраф;
- 2) громадські роботи;
- 3) виправні роботи;
- 4) арешт;
- 5) обмеження волі;
- 6) позбавлення волі на певний строк».

Запропоновані зміни нададуть змогу судам призначати покарання не лише з посиланням на неповноліття особи, а й використати законодавчі приписи для врахування неповноліття як пом'якшуючої покарання обставини.

ГОРБАЧОВА І. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

НАГЛЯД ЗА ОСОБАМИ, ЯКІ СТАНОВЛЯТЬ СУСПІЛЬНУ НЕБЕЗПЕКУ, ЯК КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХІД

Нагляд за особами, які становлять собою суспільну небезпеку, популярний кримінально-правовий захід, передбачений законодавством переважної більшості країн сучасності. Здебільшого, встановлення нагляду обумовлюється необхідністю здійснення контролю та нагляду за особами, що звільнилися з місць позбавлення волі або при умовно-достроковому звільненні, чи з випробуванням.

В кримінальному праві Франції, практичний інтерес представляє режим випробування, передбачений § 2 КК Франції. А саме, ст. 132–43 КК Франції встановлює, що засуджений має підпорядкуватися в період випробувального строку заходам контролю, виконувати певні обов'язки, спеціально на нього покладені, і має право користуватися заходами допомоги, які сприяють його соціальній реадaptaції. До заходів контролю французький законодавець відносить: явку засудженого за викликом судді з виконання покарання або соціального працівника; надання документів та відомостей, необхідних для здійснення такого контролю; обов'язок попередження засудженим про зміну свого місця роботи, місця проживання або про від'їзд; отримання спеціального дозволу суду з виконання покарання на будь-який від'їзд за кордон. На засуджену особу може бути покладено обов'язок виконання певних додаткових обмежень: здійснювати професійну діяльність або пройти курс навчання, професійної освіти, проживати в певному місці,

підпорядковуватися заходам медичного нагляду, лікування або догляду, підтверджувати свою участь в сімейних витратах або регулярно сплачувати аліменти, відшкодувати повністю або частково шкоду, спричинену злочинним діянням, підтвердити внесення до державної казни сум, які належить сплатити за виконання вироку, утримуватися від керування транспортними засобами деяких категорій, не займатися професійною діяльністю, при здійсненні якої або у зв'язку зі здійсненням якої було вчинено злочин, утримуватися від появи в певному місці, не укладати парі, не відвідувати місця продажу спиртних напоїв, не носити та не мати зброї, не спілкуватися із засудженими, утримуватися від будь-яких відносин з особами (потерпілими).

Встановлення нагляду, як заходу безпеки, в контексті кримінального законодавства ФРН розуміється як передача засудженого під нагляд відповідному органу, який зазвичай знаходиться в компетенції управління юстиції федеральних земель. Положення про встановлення нагляду в силу § 68 КК ФРН, законодавець відмежує від нагляду, що встановлюється за особою, якій була призначена відстрочка відбування заходів виправлення та безпеки, пов'язаних з ізоляцією від суспільства. Встановлення нагляду як заходу виправлення та безпеки можливе за умови вчинення особою суспільно небезпечного злочинного діяння, за яке законом спеціально передбачено встановлення такого нагляду; крім того, за це діяння призначається покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше 6 місяців й існує небезпека вчинення особою нових злочинних діянь у майбутньому. При призначенні нагляду за особою, суд має право у своєму рішенні встановити певні заборони, які за характером обмежень схожі з додатковими обмеженнями за французьким кримінальним правом. Нагляд триває мінімум два і максимум 5 років.

Встановлення нагляду за КК Італії передбачено як захід безпеки, який призначається тривалістю не менше ніж на 1 рік. При призначенні нагляду за особою суд також може обмежити її поведінку, встановивши правообмеження чи обов'язки, схожі з обмеженнями, які встановлюються при застосуванні аналогічного заходу безпеки за КК ФРН та Франції. Стаття 126 КК Республіки Сан-Марино надає суду можливість запропонувати різні види нагляду і накласти конкретні зобов'язання з метою перешкоджання появі можливості вчинення особою нового злочину й сприяти її залученню в громадське життя. Охоронний нагляд за КК Швейцарії застосовується для надання допомоги особі після її звільнення з місць позбавлення волі при облаштуванні в житті на волі, розміщенні та працевлаштуванні (ст. 47 КК Швейцарії); або при застосуванні умовного звільнення особи від покарання. Нагляд за § 57 КК Данії передбачається як умова відстрочки виконання вироку суду. КК Швеції визначає нагляд як кримінально-правовий засіб контролю за умовно звільненими особами.

Згідно зі ст. 73 КК Польщі встановлення нагляду є обов'язковим: щодо осіб молодого віку, які вчинили умисні злочини; осіб, які двічі вчинили умисний злочин за певних обставин, а також може встановлюватися щодо засудженого військовослужбовця (ст. 334 КК). При встановленні відстрочки покарання, суд може на період іспитового терміну передати засудженого під нагляд куратора або організації, до діяльності яких відноситься виховання, попередження деморалізації особи та надання їй допомоги.

Схожі обмежувальні заходи містяться і в законодавстві України: ст. 76 КК України та Законі України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі». Стаття 76 КК України передбачає встановлення судом певних обов'язків на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням. За своїм змістом та характером правових обмежень особи у свободі вибору місця проживання, свободі пересування такі заходи-обов'язки мають попереджувальне та стримувальне забарвлення, і за своєю сутністю схожі із заходами безпеки (КК Республіки Сан-Марино, Великобританії, США, ФРН, Італія, Іспанія, Швейцарії, Республіка Польща), та заходами соціально-судового нагляду (КК Франції) та ін. Схожими з означеними заходами нагляду є обов'язки та обмеження дій піднаглядних, щодо яких встановлюється адміністративний нагляд.

Обов'язки (заходи впливу), передбачені ст. 79 КК України і ст.ст. 9, 10 Закону є заходом державного впливу, якими особа суттєво обмежується в правах на вільне пересування, вибір місця проживання та перебування, і встановлюється з метою запобігання вчиненню нових злочинів окремими повнолітніми особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них. Тобто знову йде мова про профілактичну спрямованість цих заходів, в якості основної мети яких — не допустити вчинення злочину особою, що раніше вже скоювала злочинне діяння, та захист суспільства від такої особи, та обумовлені «суспільною небезпечністю такої особи», про що зазначено у ч. 2 ст. 6 цього закону.